

14. Чехія судиться з ЄС через посилення контролю за зброєю. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/08/10/7069648/>

15. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 03.12.2019, case C-482/17. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9D9>

16. E6F0CAE9B4C93F48B0E8779341D0E?text=&docid=221244&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4762737

17. Понад 1,7 мільйона українців взяли участь в опитуванні щодо володіння зброєю – Мінцифри. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3497446-ponad-17-mln-ukrainciv-vzali-ucast-v-opituvanni-sodo-volodinna-zbroeu-mincifri.html>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-21>

DISARMAMENT OF UKRAINE AS A PREREQUISITE FOR THE REJECTION OF THE LAW ON WEAPONS

РОЗЗБРОЄННЯ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДО НЕПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ ПРО ЗБРОЮ

Petrychenko V.

*Chief Specialist at the Division
of Infrastructure Digitalization,
Cybersecurity and Security of the
Department of Digital Development,
Digital Transformation and
Digitalization,
Bureau of Economic Security of Ukraine*

Петриченко В.

*головний спеціаліст відділу
цифровізації інфраструктури,
кіберзахисту та безпеки
Департаменту цифрового розвитку,
цифрових трансформацій і
цифровізації,
Бюро економічної безпеки України*

З здобуттям Незалежності Україна успадкувала радянську модель правового регулювання обігу вогнепальної зброї. На тлі нарощування воєнної промисловості, виробництва й накопичення озброєння та військової техніки права на вільне володіння населенням вогнепальної зброї в СРСР не було. Втім, варто відзначити, що на різних освітніх рівнях, починаючи зі школи, молоді прививали первинні навички володіння АК 47, ЗІЗ та іншими, необхідними для ведення бойових дій засобами. Існувала добре розвинена мережа ДОСААФ, яка слугувала платформою для тренувань, в тому числі й зі стрільби. Проте,

відзначимо, що «інтеграції» навичок володіння і користування вогнепальною зброєю в цивільному житті не пропагувалось. Вільного обігу зброї, із зрозумілих для тоталітарної політичної системи причин, не було.

Після 1991 року, Україна була третьою державою в світі за ядерним потенціалом. Втім, воєнний потенціал нашої держави в рази перевищував «вимоги» демократичного світу до комплектації армійських, військово-морських та військово-повітряних складів. В той час відносно України була здійснена потужна політична та інформаційна кампанія, спрямована на демілітаризацію, роззброєння та скорочення армії, воєнної авіації та воєнно-морського флоту. В інформаційному просторі, чітко простежувалися тенденції до пропагування демілітаризації оборонного комплексу. Даний курс відобразився не лише в міжнародних договорах (Будапештський меморандум, Масандрівські угоди – чотири міжнародні документи стосовно регулювання проблем поділу Чорноморського флоту, «Харківські угоди» та ін.) й в воєнних доктринах, які приймало політичне керівництво нашої держави з 1991 до 2013 р. Винятком стала Доктрина 2005 року, втім, наявний стан продажу воєнного майна, розрахунків за газ з РФ воєнною технікою та боєприпасами не відповідають задекларованим доктринальним постулатам [1].

Хочемо звернути увагу на ще одну подію, яку не часто пов'язують із ставленням українського суспільства до зброї на початку 1990-х років. Вибух на Чорнобильській атомній станції вкорінив у свідомості громадян сприйняття ядерної енергетики як потенційно небезпечної, – «якщо вибух стався на цивільному об'єкті стратегічної енергетичної інфраструктури, то чого тільки можна очікувати від ядерних боєголовок?..». Враховуючи «фактор Чорнобиля», загальну економічну кризу початку 90-х р. й вартість зберігання ядерних боєприпасів, констатуємо, що інформаційна кампанія, спрямована на формування в громадян України думки про необхідність передачі ядерної зброї Російській Федерації, швидко досягла результатів.

Вагомим кроком в реалізації стратегії «без зброї» стала Програма спільного зменшення загрози, або Програма Нанна-Лугара, розгорнута США у 1991 році, яка спрямовувалася на скорочення воєнного потенціалу країн СНД. Україна приєдналася до ініціативи у 1993 році й першим етапом реалізації став процес ліквідації стратегічних наступальних озброєнь. Загалом, за 10 років в було знищено шахтопускові установки, ракети та ядерну інфраструктуру [5].

Після підписання Будапештського меморандуму і виконання Україною умов договору спостерігаємо процес подальшого роззброєння арсеналів Збройних Сил. Приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї у листопаді 1994 року декларував наміри України

позбутися її повністю, що, в свою чергу, пришвидшило окреслені нами процеси.

Не можемо оминати увагою чотири Масандрівські угоди, спрямовані на поділ Чорноморського флоту колишнього СРСР. Питання передачі Чорноморського флоту Росії виникло в контексті розпаду Радянського Союзу в 1991 році. Після розпаду СРСР, на території України залишилися частини колишньої Радянської армії, включаючи частину Чорноморського флоту. Питання про майно було складним і сперечливим. Угоди між Росією та Україною, містили домовленість про розміщення частин Чорноморського флоту в Україні, а також домовленість про підписання угоди про оренду військових баз на території України [4].

На фоні загальних тенденцій до повного роззброєння України викликає обурення, але не викликає подиву той факт, що, в Україні станом на сьогодні не прийнятий закон, який би регулював відносити стосовно обігу зброї. Й, здавалося б, цілком логічним, в час війни дозволити на законодавчому рівні громадянам вільно володіти короткоствольною вогнепальною зброєю за аналогією країн Балтії чи Молдови. Втім, спостерігаємо зворотні процеси.

Роззброєння України наприкінці 1990-х та на початку 2000-х років, що передувало анексії Криму та початку антитерористичної операції (АТО) у 2014 році, мало суттєві наслідки для національної безпеки та геополітичної ситуації країни. Цей процес, зокрема, включав відмову від ядерної зброї в рамках Будапештського меморандуму (1994 р.), яка позбавила Україну потужного засобу стримування зовнішньої агресії, та значне скорочення конвенційних озброєнь. Незважаючи на гарантії безпеки від США, Великобританії та Росії, Україна залишилася беззахисною перед зростаючими амбіціями сусіда. Відсутність ефективних засобів оборони стимулювала агресивні дії з боку Росії, яка анексувала Крим та підтримала сепаратистські рухи на сході України. Це призвело до тривалого військового конфлікту, значних людських жертв та руйнувань. Слабкість державної оборони сприяла активізації громадянського суспільства. Волонтерські рухи почали активно забезпечувати армію необхідними ресурсами, що сприяло підвищенню мобілізаційної спроможності України. Внаслідок агресії Росії Україна суттєво активізувала співпрацю з НАТО та ЄС. Західні країни почали надавати Україні військову, фінансову та гуманітарну допомогу, що сприяло модернізації Збройних Сил України. Окрім того, цей процес став каталізатором для всебічної реформи сектору безпеки та оборони України, зокрема впровадження новітніх технологій, удосконалення тактичної підготовки військових та зміцнення оборонно-промислового комплексу. Як наслідок, Україна, усвідомивши

критичність власної безпеки, почала активно працювати над відновленням і посиленням своїх оборонних можливостей, демонструючи свою спроможність протистояти зовнішнім загрозам. Цей досвід підкреслює важливість сильної та незалежної оборонної політики для забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави у сучасних геополітичних умовах.

Враховуючи спадщину ракетно-космічної промисловості колишнього СРСР, можемо сказати, що Україна має досить непоганий потенціал у сфері розробки та виробництва ракетної техніки. До 2022 року наша держава активно працювала над розвитком та модернізацією своїх ракетних технологій [6]. Цей процес включав в себе створення нових ракетних двигунів, розробку військових та цивільних ракетних систем, а також участь у міжнародних космічних програмах. У рамках своєї ракетної програми Україна також співпрацювала з іншими країнами, включаючи США, для обміну технологіями та знаннями у цій галузі.

Дозвіл на право володіння короткоствольною зброєю зазвичай стає предметом гострої дискусії в багатьох країнах через різні погляди на збройні закони, безпеку та права людини. У деяких суспільствах, зокрема в США, існує тривала традиція володіння зброєю, що призводить до значної підтримки вільного володіння зброєю серед значної частини населення. З початком війни на сході України підтримка українцями дозволу на вільне володіння зброєю почала зростати. Втім, все ще залишалася не надто популярною теза про отримання такого права українцями. Як і багато інших країн, наша держава також має свою специфіку в цьому питанні. Підтримка володіння короткоствольною зброєю залежить від багатьох факторів, включаючи історичні, культурні, політичні та соціально-економічні чинники. Втім, останні опитування в Дії та загальна суспільна тенденція дає нам можливість стверджувати про значний приріст прихильників дозволу на зброю для цивільного населення після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році [7]. Соціологічні опитування відображають різні думки та погляди на це питання серед українського населення. Деякі групи можуть підтримувати легалізацію короткоствольної зброї з метою самооборони або для захисту прав громадян. Інші можуть сприймати це як загрозу безпеці через можливе зловживання або збільшення злочинності. Втім, вважаємо що на даному етапі історичного розвитку нашої держави, переважна більшість українців переусвідомила роль і значення сильної та озброєної армії й наявності зброї загалом в питаннях як національної, так і особистої безпеки.

Література:

1. Воєнна доктрина України від 21.04.2005 URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/252200___563148
2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
3. Стратегія воєнної безпеки України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15>
4. Угода між Україною та Російською Федерацією про поетапне врегулювання проблем Чорноморського флоту URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_128#Text
5. Про затвердження Порядку пільгового митного оформлення вантажів, що надходять в Україну в рамках Угоди між Україною і США «Щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення» від 25 жовтня 1993 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-98#Text>
6. Президент про ракетну програму України. URL: https://lb.ua/news/2021/08/27/492579_raketna_programa_ukraini.html
7. Опитування в Дії стосовно вогнепальної зброї <https://suspilne.media/245619-za-vilnu-zbrou-vistupae-5875-ukrainciv-opituvanna-v-dii/>